

דף מז.

עין משפט א.

חור"מ סימן לז סעיף יג.

עין לעיל דף מז: עין משפט ז

עין משפט ב.ג.ד.ה.ו.ז.ח.

חור"מ סימן קנב סעיף א

א. כל אלה שאמרו אין להם חזקה, לבניהם יש חזקה **ל** שאם אכלה הבן ג' שנים וטוען שהבעלים מכרוהו **מ** או נתנוה לו, יש לו חזקה. אבל אם טוען שהיא ירושה לו מאביו **נ** שאכלה אביו שני חזקה **ס** אין לו חזקה.

* וכן אם טוען שירשה מאבי אביו אין לו חזקה **ע**.

א. ב. הביא עדים שהודו הבעלים לאביו שמכרוהו או נתנוה לו מעמידים השדה בידו חוץ מכן הגזלן **פ**.

* וי"א אפי' לא הביאו עדים רק שאמרו בפנינו הודה לאבינו שמכרה לו נאמנים במיגו של לקוחה בידינו.

ל. מר"י ב"ב מ"ז ע"א. ואפי' בכך גזלן ואביו עדיין חי, לא אומרים שמשום יראת אביו הגזלן ירא למחות בבנו. סמ"ע ס"ק א'.

מ. ואפי' אם מודה שבאה ליד אביו בתורת אריסות או לאומנות וגזלנות אלא שטוען שקנאה אח"כ יש לו חזקה. סמ"ע ס"ק ב' מהטור.

נ. שם בגמ' אי אתו בטענא דאבוהון וכפירוש רשב"א שם ד"ה אי דאתו.

ס. אפי' אם גם הבן אכלה שני חזקה ג"כ לא מהני, משום דהוי חזקה שאין עמה טענה. סמ"ע ס"ק ג'.

ע. אבל אם טוען בן הבן שירשה מאביו יש לו חזקה. שטוענין ליורש כל מה שמצוי אבוהון למיטען, ואילו אביו היה קיים היה נאמן לומר שקנאה, כיון שהוא לא הוה גזלן והחזיק בה ג' שנים, או שדר בה יום אחד ובנו העומד במקומו דר בה ג' שנים. סמ"ע ס"ק ד'.

פ. שאע"פ שהביא עדים שהודו הבעלים לאביו שמכרו לו אינה ראייה בסי' קנ"א סעיף ג'. אבל גם בכך הגזלן אם אמר בפני מנה לך אבי מעות והוא מחזיק ג' שנים נאמן במיגו שהיה יכול לומר ממך לקחתי. כ"כ הרמ"א. וזה דוקא להרא"ש שהביא הרמ"א בסימן קנ"א סעיף ג' דס"ל דאפי' בגזלן המכירה קיימת כשלא מסר מודעה, אבל להרמב"ם המכירה בטלה, וא"צ רק להחזיר הדמים. כ"כ בסמ"ע ס"ק ו'.

א ג. בן ז' בן הגזלן אפי' בא בטענת אביו יש לו חזקה, אבל אם בא בטענת אבי אביו אין לו חזקה.

* י"א דאם בן בן הגזלן אומר בפני הודית ק שמכרת לאבי אבא הוי חזקה שכולי האי לא מטיל אימה בשביל בן בנו. אבל אם בן הגזלן אמר בפני הודה שמכר לאבי לא מהני, שמשום מורא הוצרך להודות גם בפניו.

עין משפט ט.י. חו"מ סימן קמט סעיף יג.

יג יב. אדם שהוחזק גזלן על שדה זו ר, או מי שהוחזקו אבותיו ש שהם הורגים נפשות על עסקי ממון, אע"פ שאכל שדה זו ה כמה שנים תחזור השדה לבעלים. וכן המחזיק בנכסיו של זה א שהוחזק גזלן אינה ראייה.

עין משפט כ. חו"מ סימן קמט סעיף כה

כה כח. האומנים שהיו בונים בקרקע או מתקנים אותה שנים רבות אין להם חזקה ב.

ירדו מאומנותם אם אכלו אותה ג' שנים אחרי שירדו מאומנותם יש להם חזקה.

ז. כך גרס הסמ"ע בס"ק ד' "ובן בן" ולא "וכן בן".

ק. פירוש לאחר שהיתה בידי הודית בפני שמכרתו לאבי אבא, ובכה"ג בבן הגזלן לא מהני אף שהודה לפני הבן שלא בפני אביו של הגזלן שי"ל שחשש שיוודע לאביו, וכ"כ הרא"ש בהדיא. סמ"ע ס"ק ח'.

ר. מר"י ב"ב מ"ז ע"א היכי דמי גזלן וכו'. וכתב ה"ה בפ"ג מטוען בסופו שיש מי שפירש הוחזק גזלן היינו שיש עדים שגזלה ממנו, ויש מפרשים שגזלה ויצאה מתחת ידו בבי"ד ועכשיו ראינו אותה תחת ידו. וכ"כ הטור.

ש. והטעם דכיון שאבותיו הוחזקו להרוג, יראים מכל בני ביתו, אבל בטור הצריך שדוקא המחזיק בקרקע הוחזק בהורג נפשות וה"ה הוחזק גזלן על כמה ענינים, שודאי גזלן כזה בא להרוג או ליהרג. סמ"ע ס"ק י"ט.

ת. בהוחזק להרוג נפשות כל השדות מיקרי שדה זו. סמ"ע שם.

א. והטעם כיון שמטיל מורא על שדה של אחר וע"כ לא יכלו למחות בו כ"ש שהוא מטיל מורא על שדה של עצמו אפי' בלי מחאה עכ"ל. סמ"ע ס"ק כ'.

ב. ברייתא שם מ"ז ע"ב ורמב"ם פ"ג מטוען הלכה ד'.

* והבעלים מחזיקים בשל האומנים.

עין משפט ל. חו"מ סימן קמט פעיף כז

כז. כז. אריס א שירד מאריסותו ואכלה ג' שנים אחר שירד הרי זה החזיק.

עין משפט מ.ג. חו"מ סימן קמט פעיף ד

ד. ד. נסתלק מעל שולחן אביו מחזיקין זה על זה. יש מי שאומר דה"ה ד לחתן בנכסי חמיו.

חו"מ סימן קמט פעיף י

ט. ט. נתגרשה אפי' ספק גירושין ה הרי היא כשאר כל אדם.

* אלמנה כל זמן שיש לה מזונות אין לה חזקה על היתומים ב בנכסי בעלה.

דף מז:

עין משפט א. אה"ע סימן צג פעיף ב

ב. ב. אשה שהיא ספק מגורשת ומת בעלה א אינה ניזונית מנכסיו, דאין מוציאין מיד היורש מספק, אבל בחיי בעלה ניזונית עד ה שתתגרש גירושין גמורים.

ג. ג. היינו אריסי בתי אבות דאריס מתחילה יש לו חזקה בלי שירד מאריסותו. והוא מברייתא שם מ"ז ע"א.

ד. ד. ממדכי בפ' השואל מציעא סי' שפ"א. ועיין מש"כ הב"ח בזה. ש"ך ס"ק ג'.

ה. ה. אפי' שעדיין חייב במזונותיה ולא יחד לה שדה אחרת, אפי"ה יש לה חזקה כיון דשונא אותה מסתמא אינו נותן לה הפירות למזונותיה בלא דין, ומשהניחה לאכול ודאי קנאה אותה. כ"כ הרשב"ם ב"ב מ"ז ע"א. נתגרשה האשה. ודעת התוס' בעינן שייחד לה ג"כ שדה למזונותיה אז חזקתה בדבר אחר הוי חזקה. סמ"ע ס"ק ט"ו.

ו. ו. ממדכי פ' חזקת סי' תקכ"ז.

ז. ז. כתובות ל"ז ע"ב וכרש"י שם.

ח. ח. וכשנתגרשה לגמרי אפי' שלא גבתה כתובתה עדיין אין לה מזונות ולא כהחולקים בב"י שסוברים שיש לה מזונות כל זמן שלא גבתה כתובתה עד הפרוטה האחרונה, כ"כ הח"מ. וכן דעתו של השו"ע כדמשמע מהדיוק הנ"ל דאחרי גירושין גמורים אין לה מזונות הגם שלא גבתה כתובתה.

עין משפט ב.

ח"מ סימן קנא סעיף א

א. כל אלה שאין אכילתן ראייה ^ט אם הביאו עדים שמכרו להם הבעלים או נתנו להם במתנה הרי זו ראייה, חוץ מגזלן ובעל בנכסי אשתו ^י בנכסי צאן ברזל, או בשדה שיחד לה לכתובתה, או בשדה שכתב לה בכתובתה, או בשדה שנתן לה משלו, אבל בנכסי מלוג יש לו ראייה ^י.

עין משפט ג.

ח"מ סימן רלו סעיף ד

ד. קנאה הלוקח תחילה מהבעלים ואח"כ קנאה גם מהגוי המציק שמחזיק בה מקחו בטל, אא"כ קיבל עליו המוכר אחריות או יש עדים שקיבל ממנו מעות, או שהודה שקיבל ממנו מעות רק שאומר מחמת יראה קיבלם ^ל, דאין שומעין ללוקח ושהיה לו למסור מודעה.

עין משפט ד.הו.

ח"מ סימן קנא סעיף ג

ג. גזלן כיצד, כיון שהחזק גזלן ^מ על שדה זו, אע"פ שהביא ראייה בשטר שהודה בעל השדה שמכר לו השדה ושלקח דמים ^נ, והבעלים

^ט. כגון האומנים והנוכרים בסי' קמ"ט וק"נ. סמ"ע ס"ק א'.

והוא מב"ב מ"ז ע"ב ורמב"ם ריש פ"ד מטוען.

^י. ממשנה גיטין נ"ה ע"ב וסוגיות הגמ' ב"ב מ"ט ודף נ'. ועיין באבן העזר סי' צ' סעיף י"ג וט"ז. והטעם שיכולה לומר לא גמרתו בדעתו להקנות לו, אלא לעשות נחת רוח לבעלי ודוקא בנכסים שעומדים ברשות בעלה בחייו, משא"כ בנכסי מלוג שהם עומדין באחריות שלה, לא שייך בהם טעם זה, דכיון שזה ברשותה אינה מפחדת מבעלה. ונכסי צאן ברזל היינו שהכניסה לו שדה בנדונייתה, ושדה שיחד לה, השדה שיחד לה תחת המטלטלין שהכניסה לו בנדוניא, ואח"כ קנה ממנה. ושדה שכתב לה, היינו שתהיה אפותיקי לגבות ממנה כתובתה. ושדה שנתן לה משלו, היינו שנתן לה כנגד תוספת כתובתה שמוסיף לה על מנה ומאתים, וכתב לה ששדה זו תהיה מיוחדת לה. סמ"ע ס"ק ב'.

^כ. וכן עיקר ודלא כמו שכתב הב"ח, וכתב הש"ך בס"ק א' ולא ידעתי היאך שבק את דברי הרי"ף והרמב"ם והרא"ש וסמך עצמו על דברי הרמ"ה לחוד.

ומה שאין חזקה לבעל בנכסי אשתו היינו כשלא קיבלה דמים, אבל קיבלה דמים או שכתבה לו אחריות המקח קיים. כ"כ הנ"י בפ' חזקת וכתב הב"ח ופשוט הוא.

^ל. כך פירש בנתיבות דברי השו"ע ודלא כהסמ"ע בס"ק ט', ולא דמי לסי' ר"ה.

^מ. ב"ב מ"ז ע"ב מימרא דרב נחמן.

^נ. היינו שכך כתוב בפירוש בשטר שלקח דמים. סמ"ע ס"ק ח'. וגם בבעל בנכסי אשתו, ואשה בנכסי בעלה לא מהני שטר שהודה המוכר. סמ"ע ס"ק ז'.

אומרים לא מכרנו אלא מפני היראה הודינו לו מוציאין את השדה מידו ואין לו כלום.

וּאִם כָּתַב לוֹ אַחֲרֵי כֵן נִכְסִים י"א א דקנה.

ד. אבל אם העידו העדים שבפניהם לא רק הודה שמכר וקיבל דמים, אלא ראו איך שמנה לו סך כך וכך מעות, מוציאין את השדה מיד הגזלן ומחזירין לו הבעלים הדמים.

ו"א דאם ראו העדים נתינת הדמים ולא מסר המוכר מודעה מכירתו קיימת פ. וכן נראה עיקר.

עין משפט ז. חו"מ סימן קנא פעיף ג

עין בסעיף הקודם

חו"מ סימן רה פעיף א

א. אנסוהו עד שמכר ז וקיבל דמי המקח אפי' תלוהו עד שמכר ממכרו מכר בין במטלטלין בין בקרקע שמפני אונסו גמר והקנה, אפי' שלא

ס. טור בשם ר"י ברצלוני. ודוקא בהוחזק גזלן בשדה זו אבל בשדה אחרת יש לו חזקה דדמי האחריות לשדה אחרת, אבל בהורג נפשות לא מהני אחריות לכו"ע. סמ"ע ס"ק י'.

ע. זו דעת הרמב"ם בפ"י ממכירה הלכה ה' דאין הנגזל צריך למסור מודעה כשמוכר לגזלן. וכמבואר בסי' ר"ה סעיף ח' דבהוחזק גזלן אין צריך למסור מודעה. סמ"ע ס"ק י'.

פ. דתליוהו וזבין זביניה זבינא. כמבואר בסי' ר"ה. סמ"ע ס"ק י"א. ולדעת הרמב"ם ומרן צ"ל בהוחזק גזלן לא אומרים תליוהו וזבין.

צ. רמב"ם פ"י ממכירה הלכה א' מבתרא מ"ח ע"ב דתליוהו וזבין. ואפי' אמר בפירוש מתוך האונס שנתרצה למכור לו מרצון נפשו מ"מ רק אם לקח דמים אפי' מקצתם אמרינן דאגב אונסיה גמר ומקני כל שלא מסר מודעה תחלה.

ובטור כתב דאפי' לקח המעות והשליכם לכיסו שיש גילוי דעת דבעל כורחו קיבלם אפי' ממכרו ממכר. סמ"ע ס"ק א'.

ובביאורים ס"ק א' כתב דבין אונס הגוף או אונס ממון אפי' לא אמר רוצה אני המקח קיים, כיון שיש אומדנא דמוכח שמחמת שנפטר מאונסו ומקבל זוזי גמר ומקנה. אבל חמסן שחטף החפץ ונתן דמים ולא אנסו באונס אחר דליכא אומדנא דמוכח אין המקח קיים עד שיאמר רוצה אני, ואם אמר רוצה אני אפי' מודעה לא מהני לבטל המקח, שהרי לא אנסו בשום אונס ובודאי נתרצה באמירתו "רוצה אני" ובגט מעושה ע"פ דין אף שזה דומה למכירה בעיני שיאמר "רוצה אני" דוקא משום שבעיני ריצוי בלב.

לקח הדמים בפני העדים ק.

* וי"א דבעינן שראו העדים לקיחת הדמים אבל ע"פ הודאתו לבד לא מהני. וי"א דוקא שנתן לו מעות אבל נתן לו שטר עליו אינו קונה, וי"ח.

א. ב. מסר מודעה ש לפני שימכור, ואמר לשני עדים דעו שזה שאני מוכר חפץ פלוני או שדה פלונית לפלוני מפני אונס, הרי המכר בטל. ואפי' החזיק ה הלוקח בזה כמה שנים מוציאים אותה מידי ומחזיר הדמים א. אבל צריכים העדים לדעת שהוא מוכר מפני האונס ב ושהוא אונס ודאי

ק. דמספיק הודאתו בפני עדים שקיבל המעות ואח"כ אינו נאמן לומר מפני אונסו דאם כן היה לו למסור מודעה, אבל החולקים שהביא הרמ"א ס"ל כיון שיודעין שנאנס במכירה מסתמא נאנס גם בהודאתו. סמ"ע ס"ק ד'.

ר. היינו שזקף דמי המקח במלוה ונתן שט"ח על הדמים. סמ"ע ס"ק ה', אבל הש"ך בס"ק ב' פירש היינו שטר קנין ואפי' לא זקף עליו במלוה רק בע"פ ג"כ קנה לדעת החולקים. ועיין בביאורים ס"ק ב' שתלה מחלוקתם אי בזקיפת מלוה המקח קיים, ה"ה שהודאת קבלת הדמים מהני לגוף הקנין ע"ש.

ובנתן לו שטר עם אחריות, כתב בנתיבות ס"ק ד' דזה תליא במחלוקת הסמ"ע והט"ז בסעיף ג' לסמ"ע בס"ק י' שם מהני ולט"ז לא מהני עד שיודע שכתובת האחריות היתה שלא באונס. ש. ב"ב מ' ע"ב, ופירוש מודעה לשון ידיעה שמודיע לעדים או פירוש אחר מודעה לשון יסורים, כמו ויודע בהם אנשי סוכות (שופטים ח'-ט"ז), דהיינו שמוסר יסוריו לעדים, ובמתנה אף שא"צ אונס מ"מ שם המודעה ג"כ עליו. סמ"ע ס"ק ו'.

ומודעה עיקרה ג' דברים. א. שידעו העדים שמה ששואל ממנו הוא שלא כדין, ב. ששמעו מפיו שהיה מאיים עליו לאונסו, ג. שיש בידו כח לעשות. כ"כ המבי"ט בח"ג סי' קפ"א. וכתב הרי"ף בתשובה סי' ק' במי שהיה תפוס ביד השלטון וכדי להציל עצמו הוצרך למכור נכסיו ומסר מודעה על המכירה, אין כאן מודעה, שלא נתקנה מודעה אלא לגזלן ולאנס אבל לא לזה שגמלו טובה והמציא לו מעות לפדות עצמו מהשלטון. ביקשו מהחתן בעת הנישואין לא להוציא את אשתו ממקומה ומן הדין לא היו יכולים לכופו על כך ונתרצה, ומסר מודעה שלא הודה אלא בשביל שלא יפסיד ההוצאה, אין כאן מודעה, דכל שלא הודה אלא בשביל שלא יפסיד ההוצאה אין כאן מודעה כיון שלא היה כאן אונס. שם מתשובת הרי"ף סי' קפ"ה.

ת. ואם בנה בו הלוקח והשביח, דינו כגזלן שהשביח. ש"ך ס"ק ג'.

א. מיירי שהודה שלקח הדמים ולא היו עדים שלקחם אפי' מחזיר הדמים ע"פ הודאתו כיון שלא מסר מודעה רק על המכר אבל במסר מודעה גם על ההודאה א"צ להחזיר הדמים, כמבואר בסעיף י'. ולדעת הרמ"א לא מהני הודאה אפי' לא מסר מודעה. נתיבות ס"ק ז'.

ב. בפעמוני זהב הביא מקיצור התקנות שפשוט המנהג שכל מודעה שצריכים הכרת אונס צריך שתהיה ע"י אחד מבדי"ץ שהם ידעו מהות האונס אם הוא מספיק לבטל המקח, ובלי המלכת הבד"ץ אינה מודעה, והיא כחרס בעלמא. וע"כ נראה שמסלק ומבטל המודעה אינו מועיל ג"כ רק לפני הרב התופס ישיבה ונכון הוא. אך סיים ממוהר"ר יעב"ץ דבמודעה הצריכה

את הספרים "דף היומי עין משפט על הדף" ו"מנחת אשר", של הרב מ. אלחדר שליט"א אב"ד בירושלים מעוטרים בהסכמותיהם של גדולי ישראל, ניתן להשיג בהוצאת "כתרים" בטלפון 02-5712225 או 0584150477 email: minchat.aaa@gmail.com

ולא שיסמכו על פיו, וע"כ כל מודעה שאין כתוב בה אנו העדים ידענו א שפלוני אנוס היה אינה מודעה.

הכרת האונס שצריכה להיות ע"פ הבד"ץ אם לא נעשה בפני הבד"ץ בגלל שהשעה עוברת או שטעה הסופר ולא ידע שצריך לימלך בבד"ץ לא פוסלים אותה אלא בודקים אם היא מושתתת על דברי האמת דנים עליה, ועוד העלה דאם היתה המודעה בשבועה אף בניגוד לתקנה שצריך שיהיה בפני הבד"ץ מ"מ הוי מודעה.

ועיין בביאורים ס"ק ו' דכשמסר מודעה אף שלא ראו העדים האונס בשעת המכירה רק קודם המכירה, ויודעים שכח האנס לא נשתנה בשעת המכירה הוי מודעה.

ובמתנה כשלא מסר מודעה להרמב"ן ב"ב מ' ע"א בעינן שידעו העדים שהאונס היה בשעת המתנה, ולדעת המהרי"ק שהביא הב"י באבהע"ז סי' קל"ד לא בעינן רק שידעו שלא נשתנה כחו של האנס בשעת מתנה.

וכתב הש"ך בס"ק ד' דמי שהיה חייב לחבירו והמלוה מכר ללוה שדה ומסר המלוה מודעה שאינו מוכר לו רק כדי שיהיה יכול למשכנו צ"ע אי מהני מסירת מודעה לבטל המכר, שאפשר שמהני רק כדי שלא להפסיד חובו אבל המכר קיים.

ועוד שם דאם ישראל היה חייב לגוי חוב ברבית ובשעת ההלוואה היה בריצוי גמור, והגוי מכר חובו לישראל מחוייב ליתן הרבית לישראל.

ג. ממימרא דנהרדעי ב"ב מ' ע"ב.